

МУГАЛЛИМ ХЭМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРҮ



ISSN 2181-7138

№ 1-1 2020 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Аманжол АЯПОВ
Өсербай ӘЛЕЎОВ
Байрамбай ӨТЕМУРАТОВ
Қадирбай БЕКТУРДИЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Айдын СУЛТАНОВА
Норбек ТАЙЛАКОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Бекзод ХОДЖАЕВ
Гулрухсор ЭРГАШЕВА

Шөлкемлестиріушілер:
Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендируі
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хэм
хабар агентлиги тәрәпинен 2007-
жылы 5-мартта дизимге алынды
№ОА-044-санлы гуғалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жууан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған узиндилер «Мугаллим хэм узликсиз билимлендируі» журналынан алынды, деп көрсетиліуи шәрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледі. Мақалада келтирилген маглыұматларға автор жууанкер.

MAZMUNY

ТИЛ ҲАМ АДЕБИЯТ

Бурханов А.А. Лингвистические особенности русского просторечия	4
--	---

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Абдуллаев А.А. Халқ ўйинларидан фойдаланиш ўқувчиларни баркамол қилиб тарбиялаш йўллари	10
Вайсова Ё.М. Баркамол шахс тарбиясини ташкил этишда педагогик технологияларнинг ўрни	13
Ўтаев А.Й. Интеграцияли таълим имкониятлари	16
Ахмадалиев Б.С., Матмуродов А.К.Талабаларнинг технология фанларни ўқитилиши самарадорлигини ошириш йўллари	19
Абдурахманова Ж.Н. Инновацион тажриба майдони – “мактаб–лаборатория”нинг таълим тизимидаги ўрни	22
Қадинова Х.А. Бўлажак ўқитувчиларда халқ оғзаки ижоди асосида ўқувчиларни маънавий –ахлоқий тарбиялаш фаолияти ва касбий муҳим сифатлари	26
Абдиримова И.К. “Педагогик таълим инновацион кластери” - мақсадлар умумийлиги ва манфаатлар хусусийлиги ҳақида	31
Қошанова Н. М. Синф мураббийлари фаолияти самарадорлигини оширишда педагогик таълим кластерининг ўрни	35
Тилакова М.А., Эшманова Н.Н. Креативлик қобилиятини ривожлантириш механизмлари	42
Тоштемирова С.А. “Мактаб-лаборатория” инновацион тажриба-синов майдончаларида “иктидор” лойиҳасини шакллантириш механизмлари	46
Ходжамқулов У.Н. “Мактаб - лаборатория” инновацион тажриба майдончаси	53
Тоштемирова С.А. Таълим сифати самарадорлигини оширишда инновацион ғояларнинг аҳамияти	56
Умарова З.А. Педагогик жараёнда зиддиятларнинг олдини олиш ва ҳал қилиш имкониятлари	62
Мусурманов Р., Қодирова Х.А. Оилада фарзанд тарбияси муаммолари	66
Жуманова Ф.У. Ёшларда ватанпарварлик ҳисларини шакллантириш усуллари	68
Шернаев А.Ў. География дарсларида самарадорлигини оширишда хариталардан фойдаланишнинг аҳамияти	71
Эрназарова Г.О. Акмеологик ёндашув таълим жараёнини ривожлантириш сифатида	75
Яқубова М.Ю. Умумтаълим мактаблари ўқувчиларида креативлиқни такомиллаштириш	78
Утаев А.Й., Бурханов А.А. Функция учителя на уроках русского языка в узбекской школе ..	81
Абдулахатов А.Р., Худойберганов. Ж.С., Қурбонова М.Э. Образовательный кластер - как ресурс инновационного развития региона	84
Исламова М.Ш. Место психологических услуг в личном развитии	89
Абдужалилова Ш.А. Трансформация принципов семейного воспитания	91

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИҲ, ФИЛОСОФИЯ

Шарипов М.Л. Ёшлар маънавиятини юксалтиришда Хусайн Воиз Кошифий ахлоқ фалсафасининг аҳамияти	94
Abduxamidov S .M. SHarq xalqlari ma'naviy hayotining yuksalishida so'fiylik ta'limotining o'rni	98

Абдижалилова Ш.А., Кадирова Х.А., Кадирова А.А. Халқ педагогикасида миллий дунёқарашни шакллантириш	102
--	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Эшқораев Қ.А., Норқулов А.Ғ., Наримбегова З.А. Математика фани тўғарақларини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича услубий тавсиялар	106
Солаева М.Н., Эшқораев Қ.А., Сейтов А.Ж. Баъзи бир мисолларни ажойиб лимитлар ёрдамида ноанъанавий услублардан фойдаланиб ечиш усуллари	109
Халмухамедова М.А. Нақшбандия тариқати воситасида талабаларнинг касбий компетентлигини такомиллаштириш (технологик таълим мисолида)	113
Radjabov B.SH., Matmurodov A.K., Abdullayev SH. A. Aniq emas integralni xisoblash usullari mavzusni o'qitishda klaster metodidan foydalanish	118

БАСЛАЎЧИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

Болиева Л.Ш. Мактабгача таълимда соғлом турмуш тарзини яратишда халқ ўйинлари ..	122
Шанасирова З.Ю. Мактабгача таълим мазмунини оширишда замонавий технологиялардан фойдаланишда кластер тизими	125
Каримжонов А., Жабборова О.М. Бошланғич синф ўқитувчиларининг компетентлик фаолиятини ривожлантиришнинг динамик тизими	128
Муталова Д.А. Мактабгача таълимда интерактив методлар – сифат ва кластер самарадорлик омили	131
Жабборова О.М., Ахмедова Н.Ш. Бошланғич таълим ислохотлари ва кластер методи	133

ФИЗИКАЛЫҚ ТӘРБИЯ ҲӘМ СПОРТ

Амонов А. Ўзбекистонда спорт машғаласи маросими уч босқичли оммавий спорт-соғломлаштириш ишлари тизимининг ижтимоий мотивацион асоси сифатида	138
Расулов З.П. Тренерга хос касбий тайёргарликни такомиллаштиришнинг назарий асослари	143
Абдулахатов А.Р., Очилов Э.О. Олий таълим муассасалари талабаларига курашнинг тарбиявий аҳамиятини ўргатиш йўллари	148
Маматқулов Р.С., Хамраева М.Т. Практическая подготовка и особенности его организаций в педагогических университетах	151
Ачилов Т.С., Жўрабоев М. М. Профессиональная подготовленность специалиста по физической культуре и спорту	156

юртидан кейинги таълим тизимини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”, Тошкент ш., 2017 йил 22 май, 304-сон.

2. Г.Б.Болоний, В.Ю.Лыскова. Кластерный подход и его использование в научно-педагогических исследованиях. Вестник ТГУ, т.16, вып.1, 2011.

3. Porter M. Competitive Strategy: Techniques for Analyzing Industries and Competitors, Cambridge, 1980, 454 pages.

4. Шамова Т.И. Кластерный подход к развитию образовательных систем// Взаимодействия образовательных учреждений и институтов социума в обеспечении эффективности, доступности и качества образования региона: Материалы 10 Международного образовательного форума (Белгород. 24–26 окт. 2006 г.): в 2 ч. / БелГУ, МПГУ, МАНПО; отв. ред. Т.М. Давыденко, Т.И. Шамова. Белгород: Издательство БелГУ, 2006. Ч. 1. С. 24–29.

5. Беспалова Л. Что такое кластер? URL: <http://siok.rightside.ru/siok/> 2009-12-01-06-24-41. Загл. с экрана.

РЕЗЮМЕ

Мақолада педагогик таълим кластери тушунчасига таъриф берилган ва унинг зарурати, Ўзбекистон шароитида уни амалга ошириш механизмлари, тамойиллари ҳамда йўналишлари кўрсатиб берилган. Тошкент вилояти мисолида педагогик таълим кластерининг амалий ахамияти илмий ҳулосаланган.

РЕЗЮМЕ

В статье описывается понятие педагогического кластера и его необходимость, механизмы, принципы и направления его реализации в контексте Узбекистана. Практическая роль педагогического кластера на примере Ташкентской области научно обоснована.

SUMMARY

The article describes the concept of a pedagogical cluster and its necessity, mechanisms, principles and directions for its implementation in the context of Uzbekistan. The practical role of the pedagogical cluster on the example of the Tashkent region is scientifically substantiated.

СИНФ МУРАББИЙЛАРИ ФАОЛИЯТИ САМАРАДОРЛИГИНИ ОШИРИШДА ПЕДАГОГИК ТАЪЛИМ КЛАСТЕРИНИНГ ЎРНИ

Кошанова Н. М.

*Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти “Ижтимоий фанлар”
кафедраси ўқитувчиси*

Таянч сўзлар: интеграциялашув, инновация, педагогик таълим инновацион кластери, ижтимоий ҳамкорлик, электрон журнал.

Ключевые слова: интеграция, инновации, педагогическое образование, инновационный кластер, социальное партнерство, электронный журнал.

Key words: integration, innovation, teacher education, innovation cluster, social partnership, electronic journal.

Ўзбекистонда миллий таълим тизимини ривожлантириш, кадрлар тайёрлаш тизимидаги камчиликларни бартараф қилиш, юқори салоҳиятли, маънавиятли, замон билан ҳамнафас бўлган ёшларни тарбиялаш мақсадида кенг қўламли ислохотлар амалга оширилмоқда. Шу жумладан умумий ўрта таълим мактабларида таълим – тарбия сифатини яхшилаш, моддий –техник базасини мустаҳкамлаш, китобхонликга меҳрини уйғотиш, ўқитувчи шахсига нисбатан ҳурмат туйғусини янада кучайтириш давлат сиёсати даражасига кўтарилди. Мамлакатимиз таълим ва илм-фан ривожига давлат бюджетининг 33,3% маблағини сарфлаётганлиги фикримизнинг яққол исботидир. 2017-йилнинг ўзидаёқ Ўзбекистон республикаси президенти ва Вазирлар Маҳкамасининг бевосита таълим соҳасига дахлдор 74 фармон, қарор ва фармойиш-

лар қабул қилинди. Бу ҳақда президентимиз Ш.М.Мирзиёв “Албатта, соҳа ривожига юксак эътибор натижаси бўлган хужжатларни ҳаётга самарали жорий қилиш, уларга бамисоли жон бахшида этишда биз аввало сиз, азиз ўқитувчи ва мураббийларга, билим ва тажрибангиз, истеъдод ва маҳоратингизга суянамиз.

Бугунги кунда таълим кластерини яратиш зарурати меҳнат соҳаси ва таълим ўртасида юзага келадиган интеграция жараёни билан боғлиқ. Дунёнинг қўллаб-қувватлаётган мамлакатларида сўнгги чорак аср давомида кластерларни шакллантириш минтақавий ривожланиш соҳасидаги давлат сиёсатининг муҳим йўналишига айланди.

Таълим жараёнига кластер ёндашувини қўллаш амалиёти хорижий мамлакатлар тажрибасида мавжуд. Бу борада Хитой, Ҳиндистон, Индонезия, Малайзия, Марокаш, Йордания, Миср, Саудия Арабистони, Бирлашган Араб амирликлари каби мамлакатларда катта тажриба мавжуд. Таълимни ривожлантиришга нисбатан кластер ёндашуви дейилганда, кластер субъектларнинг муоммо устида иш олиб бориши жараёнида ривожланиш, шерикликни мустаҳкамлашнинг барқарор ривожланиш асосида амалга ошириши, алоҳида иштирокчилар ва бутун кластернинг ўзига хос афзалликларнинг мустаҳкамланиши тушунилади.

Кластер шундай тизимки, уни ташкил қилувчи компонентларнинг интеграцияси ҳар бир субъектнинг янада самаралироқ ишлашини таъминлайди ва истисно бузилишларга олиб келмайди.

Тадқиқотчилар манфаатдор томонларнинг саъй ҳаракатларини бирлаштиришнинг ташкилий шакли сифатида кластерни таълим муассасасининг муайян мақсадларини амалга оширишга ёрдам берувчи ижтимоий шерикликнинг тўплами сифатида тушунилади. Кластерда таълим муассасаси, ўқитувчи ёки иш берувчи бошқа таълим муассасаси ўқитувчи ёки иш берувчи билан биргаликда ишлаш масалалари бўйича ўзаро мулоқот қилишлари мумкин бўлган муҳит яратилиши, унда ўзаро фикр алмашиш, ресурсларни мустаҳкамлаш ва интеллектуал маҳсулотлар яратиш жараёнлари муҳокама қилиниши зарур. Ушбу турдаги таълим кластерининг ишлаш тажрибаси шунга кўрсатадики, бундай ўзаро таъсирлар нафақат ижтимоий ҳамкорларнинг янада тизимга бирлашган шакли, балки ўз-ўзини тарбиялаш ва ўз-ўзини ривожлантириш учун шахснинг истакларини қондиришга ҳам имкон беради.

Таълимни ривожлантиришнинг кластерли ёндашуви тизимни барқарорлаштиради. Шерикликни ривожлантириш асосида тизим олдига янги мақсадларни қўяди. Ривожланган мамлакатларда “Таълим кластери” концепцияси 20 йилдан ортиқ даврдан бери мавжуд ва фаол тадбиқ этиб келинмоқда. Улар мамлакатнинг халқаро таълим хизматлари бозорида иштирок этиши ва таълим тизимини қўллаб-қувватлашга қаратилган.

Буюк Британияда тиббиёт соҳасидаги таълим муассасаларида таълим кластерларини ривожлантириш энг устувор йўналиш ҳисобланади. Францияда экотизмларни ривожлантиришга бағишланган муоммоларга катта эътибор беради ва давлат, таълим муассасалари ва илмий-тадқиқот лабораторияларини фаол жалб қилади. АҚШ да эса иш билан банд бўлганларнинг 60% таълим кластери орқали иш билан таъминланган.

Россия Федерациясида кластер сиёсати элементлари 2020-йилгача Россиянинг узоқ муддатли ижтимоий-иқтисодий ривожланиш концепциясида акс эттирилган. Қонун чиқарувчи турли секторлардаги 25 та гуруҳни ўз ичига олган инновацион ҳудудий гуруҳларнинг рўйхати белгилаб олинган ва улар университетларнинг фаол иштирокида шакллантирилиши кераклиги белгиланган. Бу борада Шарқ мамлакатларидан Сингапур тажрибасини кўриб чиқадиган бўлса, мамлакат дунёда таълимнинг кўрсаткичлари ва тараққиёти бўйича етакчи ўринни эгаллайди. Сингапур таълимини ривожлантирган

омиллар нималардан иборат эди. Мамлакат маъмурий жихатдан 4 та таълим хуудига бўлинган бўлиб, ҳар бир хууд 7 та кластердан иборат. Ҳар бир кластер 12-14 бошланғич ва ўрта мактабни ўз ичига олади. Сингапур таълим тизимида ахборот коммуникация технологиялари муҳим рол ўйнайди. Бу эса талабалар ўртасида инновацион ғояларни ривожлантиришга ва улар ўртасида ҳамкорликни кучайтиришга ёрдам беради. Кластер раҳбарлари мунтазам равишда оммавий ахборот воситалари ёрдамида келиб тушган барча маблағлар ва ҳаражатларни нашр этадилар.

Бундан кўриниб турибдики дунёнинг кўплаб мамлакатларида сўнгги чорак аср давомида кластерларни шакллантириш орқали соҳалар ривожини таъминлаш масаласи бирмунча ривожланди. Ўзбекистон ижтимоий-иқтисодий соҳаларга кластер ёндашувини қўллаётганлигига икки йил бўлишига қарамадан самарадорлиги сезилмоқда. Сабаби кластер алоҳида соҳа (таълим, иқтисодиёт ва ҳ) бўлиб, рақобатбардош самарадорликка эришишдан манфаатдор бўлган соҳалар бирлашишининг ташкилий шакллари кучайтириш механизми ҳисобланади. Таълимга кластер ёндашувда мавжуд муоммони ечимини топишда хуудлар ва соҳаларнинг ўзига хослиги, кадрларга бўлган эҳтиёж ҳамда хууднинг ижтимоий-иқтисодий ривожланиш дастурларида ушбу масаланинг комплекс ҳарактерда ақс этиши муҳим ҳисобланади. Педагогик таълим кластери субъектларини аниқ белгилаб беради.

Педагогик таълим кластерининг субъектлари муассасаларнинг таълимий, илмий, услубий фаолиятининг сифатини оширишга хизмат қиладиган барча давлат ва нодавлат ташкилотларини тушуниш мумкин. Кластер модели ҳар бири алоҳида фаолият олиб бораётган субъектларни умумий мақсаддан келиб чиққан ҳолда хусусий манфаатдорликда иш юритади. Кластер модели субъектлари бир-бирини қўллаб-қувватлайди ва назорат қилади. Натijaда ҳар бири алоҳида кластернинг маънавий интеллектуал майдонини яратади, ўзаро ижтимоий таъсири ҳамда аҳамиятини кенгайтиради.

Бу борада педагогик таълим инновацион кластери мактаб лабораторияси лойиҳа гуруҳлари мавжуд муоммолар ечимини бера олади.

Чирчиқ давлат педагогика институтининг Ижтимоий фанлар кафедраси Чирчиқ шаҳар 21-умумтаълим мактабида синф мураббийи фаолиятининг самарадорлигини ошириш мақсадида Педагогик таълим инновацион кластери ва “Мактаб лаборатория” инновацион тажриба майдончаларида амалга ошириладиган “Инноватор мураббий” лойиҳани амалиётга тадбиқ этди.

Бу лойиҳада умумтаълим мактабларида синф мураббийлари фаолияти самарадорлигини янада ошириш, мақсадли фаолият юритишни таъминлаш ва шу орқали ўқувчиларнинг таълим - тарбия жараёнидаги фаоллигини ошириш кўзда тутилди.

Тажриба-синов иши қўйидаги босқичларда амалга оширилди:

Биринчи босқич: Мавжуд муоммони аниқлаш

- Синф мураббийининг иш фаолияти самарадорлиги даражаси ва ўқувчилар билан ишлаш тартибининг ижобий ва салбий жиҳатларини аниқлаб олиш мақсадида мураббий қўл остидаги ўқувчилар билан аноним сўровномалар ўтказилади;
- Синф ўқувчиларининг асосий фанлар буйича ўзлаштириш даражаси ва мураббий томонидан маънавий дарсларида сингдирилган ахлоқ-одоб масалаларидаги билимларини аниқлаш мақсадида тест синови ташкил қилинди;
- Ота-оналарнинг фарзанди тарбияси борасидаги маъсулияти ва гуруҳ мураббийи билан ҳамкорликдаги бола тарбиясидаги фаоллиги масаласи

ўқувчилардан олинган аноним сўровнома ва гуруҳ мураббийи билан ўтказилган суҳбат орқали аниқланди;

- Ўтказилган сўровнома ва тест синови ва суҳбатлар асосида гуруҳ мураббийининг таълим ва тарбия жараёнидаги ютуқ ва камчиликлари аниқланиб, шунга асосланган ҳолда тажриба-синов ишларини амалга ошириш шакллари, усуллари ишлаб чиқилди.

Иккинчи босқич: Тажриба-синов ишининг режаси, дастури ва тажриба ишлан-малари тайёрланди. Ишлаб чиқилган дастур бевосита таълим-тарбия жараёнида синов тариқасида тадбиқ қилинди.

Учинчи босқич: Бунда тадқиқотдан қўзланган мақсад ва уни амалга ошириш учун ишлаб чиқилган таълим ва тарбия технологияси бўйича тажриба-синов ишлари олиб борилади, олинган натижалар таҳлил қилинади ва умумлаштирилади. 3-босқичда таълим ва тарбия жараёнидаги педагогик самарадорликни аниқлаш мезонларига кучлироқ эътибор қаратилади. Гуруҳ мураббийи ўзига бириктирилган синф ўқувчиларининг таълим ва тарбия жараёнида қўзланган натижаларга эришу-вида асосий субъектлардан бири ҳисобланади.

Лойиҳанинг долзарблиги "Иноватор мураббий" лойиҳа гуруҳи тажриба-синов амалиёти давомида нафақат синф мураббийи фаолияти билан боғлиқ муом-молар, балки фан ўқитувчиларининг дарс фаолиятидаги ютуқ ва камчиликлари (ўқувчилардан олинган сўровнома асосида) аниқланиб баргараф қилиш чоралари кўрилади. Электрон журнал тизими орқали асосий вақти иш фаолияти билан боғлиқ бўлган ота-оналар фарзандининг ўзлаштириш даражаси бўйича маълумот билан ҳар куни танишиш имкониятига эга бўлиб боради. Натижада ўқувчининг таълим олиш жараёнида маъсулияти ошиб боради. Синфдаги аълочи ўқувчиларнинг мах-сус "Синф фаҳри" кўкрак белгиси (значок) тақиб юриши, ўқув чораги якунида фаол ўқувчиларнинг муносиб тақдирланиб бориши, уларнинг янада таълим олишга бўлган иштиёқини юксалтириб, синфда соғлом рақобатни юзага келтиради. Умумтаълим мак-табларида ўқувчиларда мавжуд бўлган касб индикаторлари ҳақида етарлича маълумот йўқлиги туфайли, аксарият ҳолларда ёшларимиз ўқитувчи, шифокор, ҳарбий каби касбларни танлайдилар. Лойиҳада олий таълим билан ҳамкорликда касб индикаторлари бўйича етарли маълумотлар берилиб, қобилияти ва истеъдодини руёбга чиқаришда амалий ёрдам кўрсатилади. Синф мураббийининг йил якунидаги ҳисобот тадбири маънавий-маърифий ишларининг самарасини акс эттиради ва синф мураббийи фаоли-ятини муносиб баҳолаш имкониятини беради

Лойиҳанинг мақсад ва вазифалари

"Иноватор мураббий" дастурининг мақсади қуйидагилардан иборат:

- Мактаб таълим тизимидаги гуруҳ мураббийи фаолияти самарадорлигини ошириш;
- Мактаб мураббийларининг шахс, жамият ва давлат манфаатларига мос равишда фаолият юритишини қўллаб қувватлаш;
- Ўқитувчиларнинг ўқувчилар билан муносабатини мақсадли йўналтириш;
- Ўқувчиларнинг интеллектуал ва ижодий салоҳиятини сақлаш ва ошириш учун шароит яратиш;
- Мақсадли дастур бўйича ўқувчиларнинг тарбиявий ҳолатларини тубдан яхшилаш;
- Мураббийларнинг дастур бўйича ўқувчиларини таълим жараёнига фаол жалб қилинишини таъминлаш;

Ушбу мақсадлардан келиб чиққан ҳолда “Инноватор мураббий” лойиха гуруҳи куйидаги вазифаларни бажаради:

- Синф мураббийларининг ўқувчилар билан ишлаш тартибини тубдан такомиллаштириш;
- Соғлом фикрли, билимли, юксак салоҳитли авлодни шакллантиришда синф мураббийларининг ролини кучайтириш;
- Анъанавий усуллардан чекинмаган ҳолатда замонавий “Инноватор мураббий” сиймосини яратиш;
- Ҳар бир ўқувчининг қобилиятига яраша рағбатлантиришни таъминлаган ҳолда уларнинг касбга йўналишини тўғри олиб боришга кўмакдош бўлиш;
- Ота-оналарнинг бола таълим ва тарбиясидаги маъсулиятини янада ошириш;
- Ўқувчиларнинг мураббий билан муносабатларини ижобий томонга ўзгартириш;
- Фан ўқитувчилари, гуруҳ мураббийи, ота-она, олий таълим ҳамкорлигини таъминлаш орқали муоммога ечим топиш;
- Мактабда таълим ва тарбия жараёнининг сифатини яхшилаш;
- Юксак мақсадга эга, маъсулиятли, ватанпарвар ёшларни тарбиялаш.

Лойиханинг асосий фаолияти 3 та асосий бўлимдан иборат:

I бўлим

Гуруҳнинг таълим сифатини яхшилаш ва ўқувчиларнинг ўзлаштириш кўрсаткичларини ошириш йўналишлари.

- Мактаб гуруҳ мураббийининг бириктирилган синф ўқувчилари билан ишлаш ҳолатини аниқлаш;
- Синфнинг асосий фанлар бўйича ўзлаштириш кўрсаткичи аниқланади;
- Синф ўқувчиларининг дарс машғулотларига бўлган муносабатининг салбий ва ижобий жиҳатларини ўрганиш орқали (аноним сўровнома) муоммога ечим топиш;
- Ўқувчиларнинг ўзлаштириш кўрсаткичи бўйича ҳолати бўйича гуруҳ мураббийининг фан ўқитувчилари билан доимий боғланишини таъминлаш;
- Синфни аълочи ўқувчилар бошчилигида 4-5 та интегротив гуруҳни шакллантириш орқали паст ўзлаштирувчи ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражасини яхшилаш;
- Шакллантирилган интегротив гуруҳнинг натижалари рейтингини аниқлаб бориш орқали гуруҳ етакчиларини муносиб рағбатлантириб бориш;
- Электрон журнал тизимини йўлга қўйиш ва такомиллаштириш;
- Ўқув чораги якунида “Синфнинг энг аълочи ўқувчиси”, “Синфнинг энг тиришқоқ ўқувчиси”, номинацияси бўйича рағбатлантиришни йўлга қўйиш;
- Мактабдаги синфлар ўзлаштириш рейтингини аниқлаб ўринлар белгилаб бориш ҳисобига соғлом рақобатни юзага келтириш;
- Синфнинг аълочи ўқувчиларига махсус “Синф фахри” белги (значок) тақиб юришини йўлга қўйиш орқали алоҳида эътироф қилинишини таъминлаш;

II бўлим

Гуруҳ ўқувчиларини маънавий-маърифий ва ватанпарварлик руҳида тарбиялаш йўналиши

- Ўқувчиларнинг миллий урф-одатларимиз, қадриятларимизни қай даражада билишларини аниқлаш;
- Олий таълим мутахассислари иштирокида маънавий-маърифий мавзуларда давра суҳбатларини ташкил этиш;
- ”Менинг юксак орзуим”, ”Менинг қизиқишларим” мавзуларида иншо танловини ўтказиш орқали уларни касбга мақсадли йўналтириш;
- Иқтидор ва қобилиятдан келиб чиққан ҳолда касбга йўналтиришда олий таълим муассасаси билан мақсадли ҳамкорликни йўлга қўйиш;
- Олий таълим профессор ўқитувчилари билан ҳамкорликда ўқувчиларга Ўзбекистонда мавжуд касб индикаторлари ҳақида маълумот бериш ва уларни касбга мақсадли йўналтириш;
- Ўқувчиларнинг маънавий-маърифий йўналишдаги фаоллигини эътироф қилган ҳолда ўқув чораги якунида “Энг одобли ўқувчи”, ”Энг ташаббускор ўқувчи”, ”Энг намунали ўқувчи” каби номинатциялар билан рағбатлантириб бориш;
- Гуруҳ мураббийларининг тарбиявий дарслар (маънавият дарслари) ни махсус техника ёрдамида видеороликлар воситасида ўтилишини таъминлаш;
- Ўқув йили якунида гуруҳлар орасида “Тарбия – ё ҳаёт, ё мамот...мавзусида маънавий тадбирини ўтказиш (мураббий тарбиявий дарсларининг ҳисобот тадбири)
- Ҳар бир синф бурчагида ахлоқ-одобга оид китоблар бурчагини ташкил қилиш(ўқувчиларнинг мутоала қилишга шаротини яратиш);
- Тарихий обидалар, музей ва кутубхоналар ва табиат қўйнига саёҳатлар уюштириш;

III бўлим

Ота-оналар билан мақсадли ҳамкорлик йўналиши

- Ота-оналар билан мураббийнинг доимий алоқада ва ҳамкорликда фаолият кўрсатишини таъминлаш мақсадида уяли алоқа воситасида ота-оналар гуруҳини ташкил қилиш;
- Ташкил қилинган гуруҳга ўқувчилар иштирокидаги маънавий-маърифий тадбирлар, фан олимпиадалари натижаларига доир маълумотларни жойлаштириб бориш;
- Электрон тартибда ҳар куни ота-оналарга ўқувчиларнинг фанлар бўйича ўзлаштириш даражаси кўрсаткичи бўйича хабардор бўлишини таъминлаш;
- Ўқув чораги якунида фаол ота-оналарни “Йилнинг энг фаол ота-онаси” номинатцияси бўйича рағбатлантиришни йўлга қўйиш.

Лойиҳанинг амалиётга тадбиқ этилиши ва натижалари:

Лойиҳа умумтаълим мактабининг 8-а, 8-б синфларида тадбиқ этилиб дастлаб аноним сўровномалар орқали мавжуд муоммолар аниқланди. Синф мураббийи аноним сўровнома натижалари орқали ўзига бириктирилган синф ўқувчилари билан иш олиб боришдаги ютуқ ва камчиликлари билан танишди ва иш фаолиятидаги камчиликлари бўйича тегишли хулоса чиқарди. Ўқувчилар сўровномада мураббийнинг дўстона муносабати ва ҳар бир ўқувчига нисбатан ҳолис ёндашувини мураббий учун энг муҳим жиҳатлардан бири сифатида белгилайди.

Тажрибалар шуни кўрсатадики синф ўқувчиларининг ютуқ, камчиликларига мураббийнинг ўз вақтида, муносиб ёндашуви муҳим аҳамиятга эга.

Сўровномалар орқали фан ўқитувчиларининг дарс жараёнидаги камчиликлари ҳам аниқланди. 94 % ўқувчилар дарсни асосан анъанавий тарзда ўтказадиган, ўқувчилар ютуқларини муносиб рағбатлантирмайдиган ўқитувчиларга нисбатан салбий фикр билдирди. Дарс анализлари сўровнома натижалари ўқитувчиларнинг дарс жараёнини ноанъанавий усулда ташкил қилинишини самарадор эканлиги аниқланди. Синф ўқувчиларининг қизиқишлари ва касб йўналганлигини аниқлаш мақсадида “Менинг юксак орзум, менинг қизиқишларим” мавзусида олинган иншо натижаларига кўра 90% ўқувчи ўқитувчи, шифокор, ҳарбий, ҳуқуқшунос каби касбларни танлаганлигини ёзади. Хўш нима сабабдан ўқувчилар асосан мана шу касбларни танлашади? Бунинг асосий сабаби сифатида ўқувчиларда касб индикаторлари ҳақида етарли маълумот йўқлиги аниқланди. Статистик маълумотларга кўра Ўзбекистонда ҳар йили ярим миллиондан ортиқ битирувчилар ишга жойлашиш бўйича кўмакга муҳтож. Шунингдек, ишчи кучининг талаб ва таклиф бўйича номутаносиблиги кузатилади. Бундан келиб чиқадики ёшларимизни касбга йўналтириш чора - тадбирларини ишлаб чиқишимиз лозим. Лойиҳада олий таълим мутахассислари томонидан умумтаълим мактабларида Ўзбекистонда мавжуд, талаб юқори даражада бўлган касб индикаторлари бўйича семинарлар ташкил қилиш кўзда тутилди. Ўзлаштириш даражаси паст бўлган ўқувчилар аълочи ўқувчилар етакчилигидаги интегратив гуруҳларга бирлаштирилди.

Ота-оналарнинг фарзанд тарбиясига масъулият билан ёндашувини аниқлаш мақсадида ўтказилган сўровнома натижасига кўра 70% ўқувчи ота-онасининг доимий иш билан бандлиги ва фарзандининг ўзлаштириш даражаси, тарбияси ҳақида ойда бир марта синф мураббийи билан боғланиши орқалигина маълумотга эга бўлишини қайд этди. Асосан ота-онаси томонидан назорат қилиниши суст бўлган ўқувчиларнинг тарбияси ва ўзлаштириш даражаси пастлиги аниқланди. Синф мураббийи ва ота-она ҳамкорлигини мустақамлаш мақсадида электрон журнал йўлга қўйилди. Электрон журнални жорий қилинишининг афзаллиги шундаки, ўқувчиларнинг ўзлаштириш даражаси бўйича ота-оналарнинг ҳар куни бохабар бўлиб бориши ҳар иккала томоннинг маъсулиятли бўлишини таъминлайди.

Бугунги кунда Ўзбекистонда замонавий илм-фан тараққиётига катта эътибор берилиб, мактаб ҳаётини шакллантиришнинг мақсадли шаклланиши зарурлиги эътироф қилинмоқда.

Адабиётлар:

1. Ш.М.Мирзиев. Халқимизнинг розилиги бизнинг фаолиятимизга берилган энг олий баҳодир. Тошкент: Ўзбекистон. 2018. 2-жилд. 446-447 бет.
2. 2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини “Халқ билан мулоқот ва инсон мафтаатлари йили” да амалга оширишга оид Давлат дастурини ўрганиш бўйича илмий-услубий рисола. Т.: 2017 166-б.
3. Г.И.Мухамедов, У.Н.Хўжамқулов Педагогик таълим инновацион кластери: Таъриф, тавсиф, тасниф. Чирчиқ: Университет. 2019. 17-б. 25-б
4. Шамова Т.И. Кластерный подход к развитию образовательных систем//Взаимодействие образовательных учреждений и институтов социума в обеспечении эффективности, доступности и качества образования региона :Матер.Х.Международ.образовательного форума (Белгород.24-26 октябрь.2006г.):в2ч./БелГУ,МПГУ.,МАНПО; отв.ред.Т.М.Давыденко,Т.И.Шамова. Белгород:Издательство БелГУ,2006.Ч.1.С.24-29.
5. А.А.Исмаилов. Таълим тизимида “Таълим кластери” ни жорий этиш. “Барқарор ривожланишда узлуксиз таълим: Муоммо ва ечимлар” халқаро илмий-амалий анжуман илмий ишлар тўплами. том I. 21-24-май. Чирчиқ. 246-б.

6. Анисцина Н.Н. Инновационный научно-образовательный кластер как способ организации инновационной деятельности в вузе// Креативная экономика. 2010. №6(6). с.17.

РЕЗЮМЕ

Ушбу мақолада таълим ва тарбия сифатини оширишда кластер ёндашувнинг афзалликлари, умумтаълим мактабларида олий таълим билан ҳамкорликда гуруҳ мураббийи фаолиятининг самарадорлигини таъминлашга хизмат қилувчи педагогик таълим инновацион кластери асосида янги “Инноватор мураббий” лойиҳасининг амалиётда синовдан ўтказилган самарадор усуллари ҳақидаги маълумотлар ва умумтаълим мактаб мураббийларига тақлиф ва тавсиялар келтирилиб ўтилган.

РЕЗЮМЕ

В данной статье исследуется деятельность классных руководителей по повышению качества образования и профессиональной подготовки. Проанализированы результаты реализации проекта по инновационному подходу к деятельности классного руководителя, его совершенствованию через педагогический образовательный кластер. Вносятся также предложены и рекомендации для классных руководителей.

SUMMARY

This article examines the activities of classroom teachers to improve the quality of education and training. The results of the project implementation on an innovative approach to the activities of the class teacher, its improvement through the pedagogical educational cluster are analyzed. There are also suggestions and recommendations for classroom teachers.

КРЕАТИВЛИК ҚОБИЛИЯТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МЕХАНИЗМЛАРИ

Тилакова М.А.

Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти ўқитувчиси., п.ф.д.(PhD)

Эшманова Н.Н.

Тошкент вилояти Чирчиқ давлат педагогика институти ўқитувчиси

Таянч сўзлар: креатив, тарихий, маданий, ёдгорлик, ижодий потенциал, қобилият, механизм, тасаввур, мативация, шахсий фаоллик.

Ключевые слова: креатив, развития, личности, совершенствования, развитие творческих, продуктивно-полезного социального становления.

Key words: original, creative, initiative, constructive, innovative, education, development, basic, quality, level, thinking.

Мамлакатимизда таълим муассасаларида кадрлар тайёрлаш соҳасида рақобат муҳитини шакллантириш, кадрлар тайёрлаш тизими мазмунини мамлакатнинг ижтимоий ва иқтисодий тараққиёт истиқболлари, жамият эҳтиёжлари, фан, маданият, техника ва технологиянинг замонавий ютуқларидан келиб чиққан ҳолда, такомиллаштиришга эътибор қаратилган. Креатив фикрлайдиган ўқувчи-ёшлар салоҳияти ва иқтидорини ривожлантириш, модификациялашган таълим мазмунига замонавий технология ва инновацияларни киритиш лозимлиги таъкидланган.

Замонавий ўқувчи шахсини маънавий, интеллектуал ва ижодий жиҳатдан ривожлантириш муаммоси долзарб аҳамиятга эга ижтимоий-педагогик ва устувор масала сифатида креативлик, креатив қобилиятлар, интеллект, интеллектуал фаолият, ижод, ижодкорлик, интеллектуал ижодкорлик, қобилиятлар, интеллектуал-ижодий қобилиятлар, ижодий тасаввур, интеллектуал-ижодий жараён, фаолият каби тушунчаларни ўрганеди.